

CZU: 373.035.6-057.87(498+478)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7407913>

APORTUL EDUCAȚIEI ETNOIDENTITARE ÎN FORMAREA ORIENTĂRILOR AXIOLOGICE LA ELEVII DE LICEU

Mona-Lisa-Ștefania CIOBANU

Universitatea de Stat din Moldova

În prezentul articol ne propunem să argumentăm importanța educației etnoidentitare a elevilor de liceu, din România și din Republica Moldova, în contextul societății contemporane, pornind de la premisa comunității de istorie, limbă, cultură și destin al românilor de pe cele două maluri ale Prutului. Realizată, prioritar, în perimetrul școlar, prin predarea unor discipline umaniste, precum istoria, limba și literatura română, religia, psihologia ș.a., educația etnoidentitară reprezintă – în actualul context istoric și geopolitic, plin de incertitudini și riscuri – principalul fundament al renașterii neamului românesc. Responsabilități majore în direcția educației naționale revin, deopotrivă, școlii și familiei, ambele fiind chemate să îngrijească cu atenție sufletul copiilor și al adolescenților în vederea îmbinării armonioase a identității personale și a celei naționale. Educația națională, umanistă și democratică, are ca ideal dezvoltarea personalității libere, creatoare, cu apartenență la cultura europeană și la cea planetară.

Cuvinte-cheie: educație etnoidentitară, axiologie, identitate culturală, școală, discipline umaniste, familie, democrație, personalitate.

THE CONTRIBUTION OF ETHNOIDENTITY EDUCATION IN THE FORMATION OF AXIOLOGICAL ORIENTATIONS IN HIGH-SCHOOL STUDENTS

We plan, in this article, to argue the importance of the ethnoidentity education of high school students from Romania and the Republic of Moldova, in the context of contemporary society, starting from history, language, culture and destiny community of the Romanians on the two banks of the Prut. Carried out primarily in the school perimeter, by teaching humanities such as History, Romanian language and literature, Religion, Latin, Psychology, etc., ethnoidentity education represents – in the current historical and geopolitical context, full of uncertainties and risks – the main foundation of the rebirth of the Romanian nation. Major responsibilities in the direction of national education fall, equally, to school and family – both being called to carefully care for the soul of children and adolescents in order to harmoniously combine personal and national identity. National, humanistic and democratic education has as its ideal the development of a free, creative personality, belonging to European and planetary culture.

Keywords: ethnoidentity education, axiology, cultural identity, school, humanities, family, democracy, personality.

Pe zi ce trece, constatăm cu stupeoare, dar și cu vădită îngrijorare, cum lumea postmodernă e bântuită nu doar de crize sanitare, alimentare, militare etc., ci și de crize culturale ori educaționale ori chiar, mai recent, identitare. Cultura postmodernă îndeosebi este puternic amalgamată și reprezintă un teritoriu prielnic de manifestare a individualismului. „Postmodernismul – consideră Constantin Cucoș – exprimă o realitate fragmentată și o temporalitate glisantă. Cultura imediatului și efemerului este revelatoare mai ales sub aspectul mijloacelor de expresie: arta cinetică, happening-ul, refuzul de a crea ceva precis și definit” [3, p.27]. Într-adevăr, cultura postmodernă reprezintă un teritoriu prielnic de manifestare a individualismului. În societatea actuală, individul însuși se mișcă mai repede, mai profund decât o făceau, de pildă, scriitorii ori pictorii avangardiști de la începutul veacului trecut. Din această perspectivă, s-ar putea spune că postmodernismul este tentativa de a reînsofla un nou dinamism artei contemporane, știut fiind că, la scara istoriei, arta modernă este un mod de a provoca o cultură experimentală și liberă, o creație deschisă și nelimitată, o cultură strict individualistă care se pretează la a fi reinventată mereu. Poate de aceea postmodernismul se dorește a fi o mișcare de deconstrucție, de sfărâmare a ierarhizării de cunoștințe sau valori, a tot ceea ce contribuie la formarea unui sens sau a unui model. Astfel spus, modernitatea actuală reprezintă o avansare spre teritorii sociale, culturale și educaționale necunoscută, unde se pot produce, inevitabil, tensiuni, mutații ori chiar rupturi definitive cu trecutul. Diminuarea consecințelor nedorite ale șocului provocat în societate de ciocnirea dintre vechi și nou, de înlocuirea vechilor paradigme și de schimbarea mentalităților poate fi realizată doar printr-o postmodernizare a școlii cu realitățile vieții sociale. Însă nu întotdeauna această mediere dintre noile expresii culturale și tineri este asistată îndeajuns de către instituțiile educative. Sesizând faptul că școala este un microcosmos în care se decantează o cultură specifică, sensibil diferită față de cea exterioară, tot Constantin Cucoș observă, cu îndreptățire: „Trăim într-o

lume postliterară, electronică, vizuală. Se poate observa la tineri o abandonare a livrescului în favoarea ludicului electronic sau a artei video. Se accentuează comunicarea nonverbală, gestuală, vestimentară, muzicală. „Subcultura” tinerilor dispune de o industrie proprie: de veșminte, coafură, dischete, video, clipuri, posturi specializate de radio și televiziune etc.” [Ibidem, p.29]. Nu e mai puțin adevărat că există un raport între structurare și destructurarea menținută anterior, adică între ceea ce este organizat și ceea ce este haotic, între real și ideal, fiindcă omul – în calitatea sa de ființă gânditoare – a fost preocupat dintotdeauna să ordoneze, pe cât posibil, realitatea care îl înconjoară. Pentru a conștientiza toate acestea nu e nevoie decât de un fapt simplu, verificat de istorie, anume – de un set de cunoștințe numit *cultură generală*. „Este evident – remarcă, în această privință, Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române – că, dincolo de credințele și convingerile noastre, fiecare percepem lumea și creația omenească și nu se poate să nu observăm o tendință de structurare și de complicare a acestei lumi, în funcție de sporirea cunoștințelor omenești. Oamenii, pe măsură ce știu mai mult, schimbă lumea mai mult, aduc îmbunătățiri tehnicilor de viață și de conviețuire, exprimă idei noi, care modifică mereu modul de viață al locuitorilor planetei. Indivizii înșiși și comunitățile umane se deosebesc după limbile pe care le vorbesc, după credințe, după origini, după culturi, după așezarea geografică etc., încât există, de când lumea, tipuri de popoare înrudite, de comunități comparabile, de creații asemănătoare” [7, p.14]. Rezultă de aici că fiecare popor, fiecare națiune își are propria istorie, propria limbă, propria cultură și, mai ales, psihologia sa, adică, într-un cuvânt, identitatea sa proprie, care se cere a fi nu doar constatată ca atare de către celelalte popoare, ci chiar tolerată și respectată.

Educație și identitate

Înainte de a fi recunoscută și acceptată de către etniile din jur, identitatea națională (etnoidentitatea) trebuie cunoscută și conștientizată de către membrii etniei (națiunii respective). Iar acest lucru nu se poate realiza prin educație, adică prin studierea sistematică a elementelor care alcătuiesc identitatea națională: istoria, limba, credințele religioase, folclorul și tradițiile populare, personalitățile reprezentative pentru fiecare dintre curentele culturale ori artistico-literare. Specificul curentelor românești și integrarea lor în cultura europeană trebuie să se studieze în mod organizat atât în gimnaziu, dar mai cu seamă în liceu. Fără un asemenea studiu sistematic, promovat la disciplinele specifice (istorie, limbă și literatură română, religie, psihologie, limbă și literaturi străine, arte etc.), nu poate fi cunoscută adecvat evoluția spirituală a românilor în context european. „Europa – preciza academicianul Ioan Aurel Pop – nu este o noțiune abstractă și nici o entitate omogenă, locuită de un singur popor cu o singură limbă, ci o sumă de popoare, cu particularitățile fiecăruia și cu valori comune, care au la bază clasicismul greco-latin și creștinismul. Prin aceste valori s-a clădit democrația modernă, bazată pe libertatea indivizilor și grupurilor. Românii fac parte din concertul națiunilor europene, se împărtășesc din valorile comune europene, pe care și-au întemeiat identitatea lor de români” [7, p.15]. Dar, dacă pentru românii din interiorul hotarelor României de azi lucrurile sunt oarecum limpezi în privința identității naționale, cu totul alta este situația celor aflați dincolo de graniță, întrucât – cum bine se știe – România este singura țară din lume înconjurată din toate părțile de...români! Un caz cu totul special îl reprezintă, din acest punct de vedere, basarabeni, pentru care problema identitară comportă întrebări de genul: suntem români sau moldoveni? Vorbim limba română sau limba moldovenească? Aceste două probleme îi divizează pe basarabeni în adepți ai românismului și adepți ai moldovenismului, acest din urmă termen înțeles în accepție sovietică. Controversata problemă identitară cu care se confruntă basarabeni este, de fapt, o consecință a anexiunii forțate a Basarabiei la Rusia țaristă (1812) și, ulterior, la URSS (1940, 1944), perioade în care românii din acest teritoriu au fost supuși unei politici sistematice de deznaționalizare, „Mai mult decât atât. – consideră istoricul basarabean Constantin Șchiopu – În cei treizeci de ani, care au trecut de la declararea independenței Republicii Moldova, foștii stăpâni ai acestui spațiu au continuat mai înverșunat și au perseverat în diminuarea identității românești a basarabenilor, dezorientarea populației în ceea ce privește identitatea ei lingvistică, socială, istorică, culturală atingând cote maxime” [9, p.6]. De remarcat este, în acest context, faptul că deznaționalizarea românilor basarabeni s-a produs, sub regimul sovietic, îndeosebi prin școală, adică prin educație, întrucât s-a observat că cei cu mai puține clase absolvite își conservaseră mai bine identitatea. Poate de aceea pedagogul basarabean Vlad Pâslaru – în Cuvânt înainte la cartea sa „Educație și identitate” – afirmă cu îndreptățire: „Ceea ce a fost diminuat/distrus prin educație, doar prin educație poate fi reanimat”. În fraza menționată supra, Vlad Pâslaru a formulat, de fapt, însăși ipoteza de lucru a cercetării minuțioase, complexe și interdisciplinare pe care o întreprinde în *Educație și identitate*. Situat la confiniile pedagogiei cu filozofia, lingvistica, psihologia și estetica, volumul în discuție radiografiază, prob și competent, multiplele aspecte ale crizei de identitate trăite, actualmente, de românii basarabeni, „Cercetarea problemelor de educație și învăț-

mânt, ca probleme cardinale ale țării, poporului – consideră Vlad Pâslaru, – urmează să diminueze, apoi și să elimine crizele de identitate și de proprietate care ne umilesc în propria noastră ființă” [5, p.42-43]. Totodată, autorul afirmă necesitatea de a reexamina esența educației și principiile pedagogice cu scopul de a orienta conceptul și metodologic întregul învățământ din Republica Moldova. Finalitatea acestui proiect ambițios este aceea de formare a identității românești la fiecare adolescent, identitate care, fiind congenitală, e și europeană. Fiindcă, afirmă distinsul universitar, „educația este domeniul care adună laolaltă, într-o singură ființă, individul și neamul, limba și cultura, identitatea și proprietatea umană” [Ibidem]. În partea a doua a cărții sale Vlad Pâslaru propune o serie de repere pentru formarea graduală a identității elevilor, referindu-se, totodată, la aspecte precum identitatea educatorului ori natura erorii în educația identitară. Nu lipsesc din cartea lui Vlad Pâslaru nici sugestii practice, precum această semnificativă propunere: „Ar trebui ca în fiecare clasă de elevi, sub portretul lui M.Eminescu, să fie inscripționate cuvintele: „Suntem români și punctum”. Iar sub acestea, drept afirmare a idealului educațional, acceptat de fiecare elev, învățător, profesor și părinte, versul „Pe mine mie redă-mă”, care poate fi interpretat, în adaos la sensul său metaforic, și drept rugăciune a basarabeanului de a i se reda, în primul rând, prin educație, propria-i esență – aceea de apartenență la națiunea română” [Ibidem, p.140.]. Atât prin problematica abordată, cât și prin viziunea autorului asupra esenței educației, volumul *Educație și identitate* deschide o perspectivă viabilă și necesară privind rezolvarea crizei identitare cu care se confruntă basarabenii. În această privință, Vlad Pâslaru formulează o concluzie pe cât de pertinentă, pe atât de realistă: „Poporul Republicii Moldova poate reveni în Europa nu ca un conglomerat de grupuri etnice, administrate în mod federativ, ci doar ca parte a națiunii române. Inventând o altă națiune decât cea căreia aparținem congenital, nu rezolvi problema, ci crezi alte noi probleme” [Ibidem, p.142]. Într-adevăr, soluția preconizată de Vlad Pâslaru pentru rezolvarea crizei identitare a basarabenilor este viabilă nu doar fiindcă se întemeiază pe adevărul istoric și pe tradiție, ci și pentru că e una vizionară, întrucât Europa viitorului nu se poate construi prin omogenizarea forțată și nici prin distrugerea națiunilor (cum a voit doctrina stalinistă), ci prin cultivarea virtuților fiecărei națiuni. În acest sens, școala și educația organizată îndeplinesc un rol fundamental, pentru că ele asigură cultura generală necesară conștientizării apartenenței identitare de către fiecare individ.

Perimetrul școlar ca spațiu al educației etnoidentitare

După cum bine se știe, școala a fost dintotdeauna o instituție delegată de comunitate să transmită un anumit sistem de valori. Spre deosebire de organele politice și administrative, comunitatea comportă o anumită stabilitate, inclusiv sub aspectul constanței valorice. Referitor la rolul școlii în educația axiologică – inclusiv în formarea unor convingeri identitare și în cultivarea acestora – universitarul ieșean Constantin Cucos efectuează câteva precizări și disocieri binevenite: „Fără a nega funcționalitatea benefică a unor valori circumstanțiale, recomandate și infuzate în educația instituționalizată, și fără a neglija impactul valorilor sociale (mai exact, ale sistemului social global în care școala ființează) asupra valorilor educaționale, vrem să sugerăm faptul că existența unei anatomii axiologice la nivelul educației constituie un garant al conservării și îmbogățirii valorilor autentice, comparativ cu alte instanțe ale praxisului social, mai vulnerabile axiologic” [3, p.16]. În calitatea sa de supremă instanță de spiritualitate, dar și de principalul factor de cultură și civilizație, școala trebuie să-și structureze atât discursul teoretic, cât și cel practic, în direcția asimilării de către tineri a unor valori dezirabile și operaționale, între care cele etnoidentitare ocupă un loc privilegiat. „Școala – se spune într-un recent document intitulat *Punctul de vedere al Academiei Române* privind unele aspecte ale învățământului preuniversitar din România – nu trebuie redusă la o instituție de prestări de servicii care livrează ocupanți de locuri de muncă, robotizați, limitați. Școala trebuie să-i dea absolventului sentimentul că viața sa are un sens, o motivație culturală, care se concretizează într-o armonie a identității personale și a celei naționale, cu apartenența la cultura europeană și la cea planetară” [11, p.7]. Într-adevăr, așa s-au petrecut lucrurile în țările avansate și în perioadele de largă respirație democratică unde școala a populat valorile umane fundamentale, între care cele vizând identitatea națională. De secole întregi, școala are menirea și rosturile ei, de care trebuie să se țină seama și în contemporaneitate. Din această perspectivă, autorii documentului mai sus menționat consideră că schimbările dese și mărunte din cadrul sistemului de educație din România nu fac decât să creeze dezorientare, instabilitate și să conducă la o pregătire precară, superficială și nepotrivită exigențelor lumii contemporane.

Necesitatea prezervării educației etnoidentitare în programele și manualele disciplinelor umaniste

Din perspectiva educației etnoidentitare, extrem de importante rămân disciplinele umaniste din curricula școlară, cum ar fi istoria, limba și literatura română, geografia, religia, psihologia, limbile străine. În acest

sens, este cât se poate de neavenită tendința actuală sesizabilă în intenția unor factori de decizie din învățământul românesc de a reduce numărul de ore la disciplinele umaniste și la științele sociale. E adevărat că, actualmente, digitizarea devine tot mai mult o metodă universală de viață și un mod de a acționa în toate domeniile, dar este tot atât de adevărat că omul modern nu poate trăi și acționa în viață fără cunoștințe lingvistice, istorice, geografice, etnografice, filozofice, etice etc. Îngrijorați, pe bună dreptate, de importanța tot mai scăzută pe care o capătă educația etnoidentitară, membrii Biroului Prezidiului Academiei Române lansează un semnal de alarmă spunând: „Dimensiunea istorică a existenței noastre individuale și de grup rămâne esențială. Nu putem transforma conștiința socială în tabula rasa – ștergând întreaga experiență de viață a omenirii – ca să construim noi identități iluzorii. Europa unită are șanse să existe în continuare și să se fortifice nu prin încercările de destrămarea a identității etnice, ci prin făurirea unui concert al națiunilor libere și dornice să trăiască împreună” [11, p.6]. Se înțelege de aici că evoluția spirituală a popoarelor din Europa de azi – inclusiv cea a românilor, firește – nu poate fi cunoscută fără studierea temeinică și sistematică a valorilor culturale, a specificului identitar. Atât valorile culturale, cât și celelalte elemente ce țin de educația identitară, trebuie încadrate în contextul cultural universal doar prin educația școlară realizată la disciplinele specifice. În aceeași ordine de idei, amintim că o altă condiție *sine qua non* a realizării dinamicilor identitare o constituie siguranța socioafectivă a elevilor, continuitatea logică și diacronică a noțiunilor însușite. Or, sub acest aspect, reformele din învățământ implementate, la noi, în ultimele decenii au fost pe cât de numeroase, pe atât de insuficient pregătite, generând instabilitate în sistemul educației și afectând sensibil însușirea valorilor identitare. În acest sens, scriitoarea și eseista Aura Christi avertizează întemeiat, într-un articol din *Contemporanul*, că, dacă cineva vrea să distrugă o națiune, reformulează la nesfârșit educația, tipărește pe bandă manualele alternative, din care s-au omis vârfurile culturale identitare: „Dacă vrei să distrugi o națiune – adaugă eseista originară din Chișinău –, omite din manualele de literatură vârfurile, prin care s-a conservat identitatea europeană în vremea dictaturii. Dacă vrei să distrugi o națiune, trivializează-i eroii și sfinții, ucide în efigie modelele, bricolând dosarele securității [...]. Manualele alternative, materii alternative sau grupate sub titulaturi cel puțin ciudate, sunând ca lipsă de personalitate. Apoi profesori alternativi, părinți alternativi, tradiție alternativă. Care să fie scopul unor asemenea demersuri? O țară alternativă?! Adică o țară second – hand...” [2, p.30].

Iată de ce școlii, în general, și disciplinelor umaniste, în special, le revine misiunea de a conserva elementele care țin de identitatea națională. Din păcate, reperele identitare lipsesc sau sunt tratate superficial în programele și manualele disciplinelor de profil. Mai mult decât atât, apare tot mai evident faptul că în ultimele decenii Ministerul Educației din România a făcut eforturi să desființeze istoria, limba și literatura română comasându-le sub titluri exprimate într-o pășărească politic corectă ce nu transmite nimic: „Științele comunicării, limbaj și comunicare și alte expresii, la fel de goale de conținut, trădează intenția de a distruge identitatea națională, creând pe locul gata format de matrița realist-socialistă a omului șters, lipsit de personalitate, de tradiție, identitate și credință [...]. Un om neșcolit, un om neinformați, lipsit de cultură, deconectat de la identitatea sa [...] un asemenea om devine ușor manipulabil” [2, p.30].

La rândul său, academicianul Ioan-Aurel Pop, referindu-se la rolul culturii în educația tinerilor, consideră că, la această vârstă, se pot desprinde valori ale culturii: „Dacă vom stăpâni cultura generală – se spune în eseul *Cultura română – cultură europeană* –, atunci nu vom fi stăpâniți de instincte primare și de spirit gregar, ci de valori morale, de virtuți ale cunoașterii și de încredere în binele și în viitorul omenirii. Iar amăgirea și manipularea opiniei publice vor deveni mult mai dificile” [7, p.15].

Se pare însă că haosul care s-a înstăpânit în mai toate compartimentele învățământului românesc este menținut în mod deliberat. El ascunde, în realitate, „un nivel extrem de bine organizat și bine finanțat printr-o rețea de ong-uri, aflate la galaxii distanță de interesele naționale, printre acestea figurând – în chip firesc pentru o țară europeană care se respectă, respectându-și, totodată, tradiția, credința, cultura, înaintașii, reperele modulare, integritatea teritorială, păstrarea bogățiilor umane, naturale, educația, familia, tradiția, identitatea, credința” [2, p.30]. Prin atacurile asupra vârfurilor canonice ale culturii române, prin atacurile asupra instituțiilor culturale emblematice ale națiunii române (Academia Română, Patriarhia Română ș.a), prin atacurile asupra valorilor fondatoare (familia, cultura, credința, tradiția, istoria, educația în spiritul și lumina acestor repere) este atacată, în fond, națiunea română, în esența ei. În aceste condiții, riposta fermă a Academiei Române a fost cât se poate de oportună. Pentru stoparea haosului instaurat, în mod deliberat, în sistemul de învățământ, Academia Română consideră că, între altele, este nevoie de o cunoaștere aprofundată a limbii și literaturii române, dar și a limbilor străine, limbii latine, geografiei și, mai ales, a istoriei. „Ideea reducerii orelor de istorie cu scopul asigurării educației globale și pregătirii viitorilor „cetățeni europeni” – se spune în Punctul

de vedere al Academiei Române – este absurdă, identitatea europeană nu se poate obține prin distrugerea identităților naționale, ci, dimpotrivă, prin fortificarea lor [...] diminuarea studiului istoriei înseamnă condamnarea noastră la izolare, pe de o parte, va crește în societate numărul detractorilor care aduc nimicirea popoului român, condamnat – după opinia lor – să rămână la coada lumii, studiul organizat al istoriei conferă cultură generală solidă [...], educația prin istorie înseamnă educația pentru viață”.

Opinii interesante referitoare la rolul mamelor în formarea convingerilor etnoidentitare ale elevilor de liceu formulează, tot într-un articol din *Contemporanul*, istoricul ieșean Mircea Platon. Comentând un articol pe această temă al academicianului Nicolae Breban, istoricul ieșean conchide: „În fine, la originea observațiilor lui Breban pare a sta următoarea iritare: un manual de limbă și literatură nu e ceea ce ar trebui să fie dacă, prin decupaje, montaje și regii tendențioase, contribuie la diminuarea încrederii în sine a națiunii române prin educarea elevilor într-un spirit autoflagelant, derutant intelectual și național, spirit care face imposibilă acțiunea constructivă a elevilor de liceu în cadrul unui stat național organizat într-o democrație reprezentativă” [6, p.25]. Analizând modul în care le este predată tinerilor români propria identitate, în paginile unuia dintre cele zece manuale alternative de limbă și literatură română pentru clasa a XII-a, Mircea Platon sesizează apoi un caz pe cât de revoltător pe atât de edificator: „Același duh – constată relatatorul *Convorbirilor literare* – străbate și manualul pentru clasa a XII-a, acolo unde avem o dezbatere cu titlul „Identitate culturală în context european. Identitate culturală, resurse românești, resurse europene” [...] Elevii sunt învățați la ora de limbă și literatură să combată, de amorul artei retorice, identitatea națională [...]. E interesant – conchide Mircea Platon – că manualul acesta folosește drept carne de tun a dezbaterii exact identitatea națională, pe care o tratează din perspective imagologice dintre cele mai rafinate și deconstructiviste” [*Ibidem*, p.27]. Manualul în discuție – apărut la Editura *Art* din București în 2018 – îl are drept coordonator pe profesorul universitar Mircea Martin, membru corespondent al Academiei Române, care, anterior, într-un articol din revista *Observator cultural*, pledase și el, convingător, pentru educarea tinerilor în spiritul valorilor identitare naționale, dar și al celor europene. „Mai preocupante – considera, în 2017, Mircea Martin – sunt însă ecourile unei astfel de atitudini în rândurile tinerilor – pe fondul scăderii alarmante a instrucției generale și al unei politici instituționale care defavorizează flagrant studiul istoriei. Fără să cunoască trecutul acestei țări – și trecutul în genere –, mulți tineri aderă la ceea ce pare să fi devenit o modă, un fel de a fi interesant și cool, anume disprețul pentru ceea ce vine dinăuntru sau este înăuntru și atracția exclusivă pentru afară. E simptomatic faptul, printre alte fapte asemenea, că exprimarea sentimentului național a rămas, la noi, pe seama galeriilor de fotbal. Indiferentismul național este vizibil mai cu seamă în rândul tinerilor, și cu deosebire al intelectualilor. Nu poate fi, într-adevăr, decât regretabil faptul că lipsa de patriotism se manifestă chiar și în rândul tineretului studios, altfel spus al elitelor. În această privință ar trebui amintit tinerilor crezul savantului A.D. Xenopol, care spunea: „Popoarele din care a dispărut patriotismul sunt moarte pentru istorie, ele mai trăiesc ca indivizi, ca niște colectivități ce au să joace un rol în istoria omenirii, ele au încetat să mai existe”. Trasând parcă un arc peste timp, istoricul ieșean Mircea Platon militează astăzi pentru rolul elitelor în structurarea personalității naționale. „Scrisul său – scrie despre el Andrei Țurcanu – capătă verva acidulară eminesciană când în vizer îi pică oportunității progresismului, [...] sau când se referă la conjuncturi ale modelelor demitizante antiraționale cu snobismele lor elitiste, cu desconsiderările ori chiar cu ura lor înverșunată față de tot ce ține de fondul străvechi românesc”. Referitor la acest „fond străvechi românesc” la care face trimitere aici Andrei Țurcanu, e de prezentat că tradițiile culturale naționale identitare constituie „rădăcinile creativității”, dar și cea mai importantă resursă a dezvoltării istorice. În perioada comunismului, în etapa sovietizării țării – ne reamintește pedagogul bucureștean Gheorghe Bunescu – au fost interzise sau nepromovate tradițiile culturale, valorile naționale. Apoi, într-o a doua etapă, acestea au fost promovate, însă subordonate ideologiei comuniste. În perioada postcomunistă, reformele educației au ignorat valorile culturale naționale, au neglijat formarea identității culturale naționale, riscându-se nestimularea creativității culturale istorice, inclusiv în domeniile științei și tehnologiei [1, p.25]. În ultimii ani însă, problema regândirii și restructurării învățământului pe o bază care să-i asigure o altă deschidere formativă frământă din nou, cum am văzut, gândirea pedagogică a specialităților în domeniu (și nu numai) din cele două state românești. Una dintre aceste teme/ probleme controversate încă o constituie, fără îndoială, educația religioasă, în calitatea sa de importantă componentă a identității naționale. Fiindcă, poate mai mult decât în cazul altor popoare, identitatea românilor nu poate fi concepută în afară domeniului pe care îl reprezintă credința strămoșească și, implicit, educația religioasă. „Conștiința religioasă – observa, cu îndreptățire, pedagogul ieșean Constantin Cucoș – se situează la baza întregii dezvoltări spirituale. Ea răspunde unei exigențe a împlinirii. Depășind formarea strict intelectuală, morală și artistică, educația religioasă pregă-

tește ființa pentru o percepție atotcuprinzătoare a realității, mult mai adânc semnificativă [...]. Valorile promulgate de religie transcend totuși generalitatea abstractă, desemnând bunuri încorporate și operaționale pentru ființe oricât de particulare ar fi ele. Aceste valori, cu toate că sunt elemente ale patrimoniului cultural comunicativ, se sedimentează adânc în mentalitatea individuală, sub forma unor sinteze subiective, particulare, dar cu o capacitate diriguitoare, manifestă, profitabilă" [3, p.96-97]. Aflată printre disciplinele umaniste ale ciclului liceal din cele două state românești, religia are drept obiectiv cultivarea și dezvoltarea religiozității la vârsta adolescenței, contribuind, în același timp, la educarea etnoidentitară a tinerilor. „Există – preciza, în acest sens, Constantin Cucos – și o altă rațiune pentru realizarea unei educații religioase în spațiul nostru cultural, un motiv istoric și național. A educa în spiritul valorilor creștine înseamnă a ne racorda la evenimente ale trecutului neamului nostru. Cultura românească veche s-a clădit și s-a centrat, într-o anumită perioadă, pe spiritualitatea ortodoxă" [Ibidem, p.98]. Firește, educația religioasă nu poate fi aceeași la orice vârstă. Dacă în copilărie, spiritul preia fără critică aproape orice idee, la adolescenți lucrurile se complică, în sensul că gândirea devine critică și logică, manifestându-se tendința de a întemeia și justifica rațional dumnezeirea și ceea ce ține de ea. Pe de altă parte – după cum, cu justețe, remarcă pedagogul basarabean Nicolae Silistraru – „Generația școlară pe toate treptele de învățământ provine din medii sociofamiliale total sau aproape total în afara credinței. Modul în care se implică biserica este binevenit dar insuficient fără colaborarea cu școala în cadrul unui proces organizat. Necesitatea învățământului religios este dictată apoi de starea generală a unei societăți recent ieșite de sub interdicția credinței, iar în momentul de față invadată de tot felul de influențe pentru a cărui receptare oamenii nu sunt pregătiți" [8, p.194]. Într-adevăr, în Republica Moldova mai cu seamă, după o perioadă îndelungată de îndoctrinare forțată, de marginalizare a bisericii și clerului și chiar de interdicție a manifestărilor religioase, religia și-a reluat mai greu rolul și funcțiile. Pe de altă parte însă, criza de ordin moral a întregului corpus social reclamă și obligă atât în România, cât și în Republica Moldova, realizarea unei colaborări a tuturor instanțelor administrative, culturale, educaționale, religioase – pentru revitalizarea moral-spirituală a poporului și reșezarea românismului în matca sa firească.

Concluzii

Concluzia acestor sumare considerații este, înainte de toate, aceea conform căreia opoziția atât de îndârjită a unora vizavi de valorile fondatoare ale identității noastre ar trebui nu doar să ne îngrijoreze, ci să ne și mobilizeze. În aceste vremuri atât de tulburi, pline de incertitudini și riscuri, educația, istoria și cultura, dar și religia, limba și literatura devin vital necesare, întrucât reprezintă reperele identității etnice, vitale prin dănuirea noastră ca popor. Acum, poate mai mult ca niciodată, școala ar trebui să se constituie într-un bastion al rezistenței naționale, care să faciliteze accesul la democrație și unitate, la libertate și prosperitate

Referințe:

1. BUNESCU, G. Identitate culturală și educație națională. În: *Contemporanul*. Ideea europeană, anul XXXI, 2020, nr.6, p.24 -25.
2. CHRISTI, A. Manualele în vremuri tulburi. În: *Contemporanul*. Ideea europeană, anul XXXI, 2020, nr.2, p.28-30.
3. CUCOS, C. *Pedagogie și axiologie*. București: Editura Didactică și Pedagogică R.A, 1996. 160 p.
4. MARTIN, M. Pentru o reconstrucție identitară. În: *Observator cultural*, 18 ianuarie 2017, p.3.
5. PÂSLARU, V. *Educație și identitate*. Chișinău: Știința, 2021, p.244.
6. PLATON, M. Democrația manualelor, democrația după manuale. În: *Contemporanul*. Ideea europeană, anul XXXI, 2020, nr.2, p.25 -27.
7. POP, I.A. *Cultura română – cultură europeană*. În: *Contemporanul*. Ideea europeană, anul XXXI, 2020, nr.2, p.14-15.
8. SILISTRARU, N. *Dinamica și funcționalitatea dimensiunilor educației*. Chișinău: CE USM, 2001. 226 p.
9. ȘCHIOPU, C. Educația identitară – condiție a devenirii întru ființă. În: *Literatura și Arta*, 2022, nr.19 (4008), p.6.
10. ȚURCANU, A. Mircea Platon și rolul elitelor în structurarea personalității naționale. În: *Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă „Academos”*, 2019, nr.3(54), p.22-23.
11. Punctul de vedere al Academiei Române privind unele aspecte ale învățământului preuniversitar din România. În: *Contemporanul*. Ideea europeană, anul XXXI, 2020, nr.1, p.6-7

Date despre autor:

Mona-Lisa-Ștefania CIOBANU, doctorandă, Școala doctorală Științe Sociale și ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: ciobanu_monalisa@yahoo.com

ORCID: 0000-0003-1309-3798

Prezentat la 07.10.2022